

पाठ्यक्रम – वार्षिकपरीक्षापद्धति:– 2020-21

एम.ए.अन्तिम–संस्कृत

स्नातकोत्तरस्य अन्तिमवर्षे निम्नलिखितानि पञ्चप्रश्नपत्राणि भविष्यन्ति । प्रश्नपत्रं चतुर्षु खण्डेषु (4 इकाई) विभक्तं भविष्यति । प्रत्येकस्य खण्डस्य कृते 25 अङ्काः निर्धारिताः सन्ति ।

क्रमांक	प्रश्नपत्रम्	प्रश्नपत्रस्य नाम	पूर्णांकः
1	षष्ठप्रश्नपत्रम्	काव्यम्	100
2	सप्तमप्रश्नपत्रम्	काव्यशास्त्रम्	100
3	अष्टमप्रश्नपत्रम्	साहित्यसिद्धान्तः	100
4	नवमप्रश्नपत्रम्	धर्मार्थशास्त्राणि	100
5	दशमप्रश्नपत्रम्	भाषाकौशलम्	100
योगः --			500

षष्ठप्रश्नपत्रम्–काव्यम्

इकाईप्रथमः–मेघदूतम् – पूर्वमेघः

इकाईद्वितीयः–मेघदूतम् – उत्तरमेघः

इकाईतृतीयः–शिशुपालवधम् (प्रथमः सर्गः)

इकाईचतुर्थः– मृच्छकटिकम्

अनुशासितग्रन्थाः –

मेघदूतम् – श्री वैद्यनाथ झा, कृष्णदास अकादमी, वाराणसी

शिशुपालवधम् (प्रथमः सर्गः) – श्री रामजीलाल शर्मा, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

मृच्छकटिकम् – डा. जगदीशचन्द्र मिश्र, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

ससमप्रश्नपत्रम्-काव्यशास्त्रम्

इकाईप्रथमः-काव्यप्रकाशः (उल्लासः - 1,2,3)

इकाईद्वितीयः-काव्यप्रकाशः (उल्लासः -4,5,6)

इकाईतृतीयः-(अ) काव्यप्रकाशः (उल्लासः -7,8)

(ब) काव्यप्रकाशात् अधोलिखितानाम् अलंकाराणां सोदाहरणं लक्षणम् -

अनुप्रासः, श्लेषः, वक्रोक्तिः, उपमा, रूपकम्, उत्प्रेक्षा, समासोक्तिः,
अपह्नुतिः, निदर्शना, अर्थान्तरन्यास, दृष्टान्तः, विभावना, विशेषोक्तिः,
संकरः, संसृष्टिः, आक्षेपः, दीपकम्, पर्यायोक्तम्, अप्रस्तुतप्रशंसा ।

इकाईचतुर्थः-साहित्यदर्पणः - अधोलिखितविषयाः -

विश्वनाथकृतकाव्यलक्षणम्,
शब्दशक्तिः - अभिधा, लक्षणा, व्यञ्जना च ।
रसः(स्थायिभावसहितो रसभेदः),
रूपकभेदः, नाट्यस्य लक्षणम्, महाकाव्यस्य लक्षणम् ।

अनुशासितग्रन्थाः -

काव्यप्रकाशः- पं. रघुनाथ प्रसाद चतुर्वेदी, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी
साहित्यदर्पणः - आचार्य कृष्णमोहन शास्त्री, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी

अष्टमप्रश्नपत्रम्-साहित्यसिद्धान्तः

इकाईप्रथमः-वक्रोक्तिजीवितम् (प्रथमोन्मेषः)

इकाईद्वितीयः-ध्वन्यालोकः (प्रथम उद्योतः)

इकाईतृतीयः-काव्यमीमांसा (अध्यायः- 1,2,3,4,5)

इकाईचतुर्थः- (अ) औचित्यविचारचर्चा

(ब) साहित्यशास्त्रीया विभिन्न सम्प्रदायाः -

अलंकारसम्प्रदायः, रससम्प्रदायः, रीतिसम्प्रदायः,

व क्रोक्तिसम्प्रदायः, औचित्य सम्प्रदायः, ध्वनिसम्प्रदायश्च ।

अनुशासितग्रन्थाः -

संस्कृत साहित्य का इतिहास - आचार्य बलदेव उपाध्याय

वक्रोक्तिजीवितम् - श्री राधेश्याम मिश्र, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी

ध्वन्यालोकः - डा. गंगासागर राय, चौखम्भा संस्कृत भवन, वाराणसी

हिन्दीकाव्यमीमांसा - डा. गंगासागर राय, चौखम्भा विद्या भवन, वाराणसी

औचित्यविचारचर्चा- आचार्य श्री ब्रजमोहन झा, चौखम्भा विद्या भवन, वाराणसी

नवमप्रश्नपत्रम्-धर्मार्थशास्त्राणि

इकाईप्रथमः-(अ)रामायण-महाभारत-पुराणानां संक्षिप्त परिचयः ।

(ब) मार्कण्डेयपुराणम् – दुर्गासप्तशती (मध्यमचरित्रम्, अध्यायाः-2,3,4)

इकाईद्वितीयः-महाभारतम् – भगवद्गीता (अध्यायः-2,15,16)

इकाईतृतीयः-मनुस्मृतिः (अध्यायः- 1)

इकाईचतुर्थः-कौटिल्यस्य अर्थशास्त्रम् (प्रथमतः पञ्चमोऽध्यायपर्यन्तम्)

अनुशंसितग्रन्थाः -

संस्कृत साहित्य का इतिहास – आचार्य बलदेव उपाध्याय

मार्कण्डेयपुराणम् – कन्हैयालाल मिश्र, हिन्दी साहित्य सम्मेलन, प्रयाग

मार्कण्डेयपुराणम् – कन्हैयालाल मिश्र, चौखम्भा विद्या भवन, वाराणसी

दुर्गासप्तशती - गीताप्रेस, गोरखपुर

भगवद्गीता -गीताप्रेस, गोरखपुर

मनुस्मृतिः(1-2) – हरगोविन्द शास्त्री, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी

मनुस्मृतिः(1-2) – डा. गजानन शास्त्री मुसलगाँवकर, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी

कौटिल्यस्य अर्थशास्त्रम् - वाचस्पति गैरोला, चौखम्भा विद्या भवन, वाराणसी

दशमप्रश्नपत्रम्-भाषाकौशलम्

इकाईप्रथमः- संस्कृतनिबन्धः

इकाईद्वितीयः- वादविवादलेखनम्, अनुवादकार्यञ्च

इकाईतृतीयः- समाचारलेखनम्, आवेदनपत्रञ्च ।

इकाईचतुर्थः-(अ) वाच्यपरिवर्तनम्, शब्दानां लिङ्गज्ञानं पर्यायवाचिनश्च ।

(ब) वाक्यशुद्धिकला, अपठितपद्यानां गद्यांशस्य वा अर्थलेखनम् ।

अनुशंसितग्रन्थाः -

निबन्धशतकम् – डा. कपिलदेव द्विवेदी

निबन्धकुसुमाञ्जलिः – डा. जयमन्त मिश्र

अनुवादचन्द्रिका – चक्रधर नौटियालहंस

रचनानुवादकौमुदी – डा. कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसी

प्रौढरचनानुवादकौमुदी – डा. कपिलदेव द्विवेदी, विश्वविद्यालय प्रकाशन, वाराणसीछन्दो मञ्जरी - डा. ब्रह्मानन्द

त्रिपाठी, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

गुप्तशुद्धिप्रदर्शनम् – पं. अम्बिकादत्त व्यास

पाठ्यक्रमः –सेमेस्टरपरीक्षापद्धतिः -2020-21

एम.ए.अन्तिम–संस्कृत

तृतीयसेमेस्टरपरीक्षायां चतुर्थसेमेस्टरपरीक्षायाञ्च निम्नलिखितानि पञ्चप्रश्नपत्राणि भविष्यन्ति । प्रश्नपत्रं चतुर्षु खण्डेषु (4 इकाई) विभक्तं भविष्यति। प्रत्येकस्य खण्डस्य कृते 20 अङ्काः निर्धारिताः सन्ति ।

क्र.	प्रश्नपत्रम्	प्रश्नपत्रस्य नाम	लिखितपरीक्षा	आन्तरिकमूल्यांकनम्	पूर्णांकः
1	षष्ठप्रश्नपत्रम्	काव्यम्	80	20	100
2	सप्तमप्रश्नपत्रम्	काव्यशास्त्रम्	80	20	100
3	अष्टमप्रश्नपत्रम्	साहित्यसिद्धान्तः	80	20	100
4	नवमप्रश्नपत्रम्	धर्मार्थशास्त्राणि	80	20	100
5	दशमप्रश्नपत्रम्	भाषाकौशलम्	80	20	100
योग --			400	100	500

सेमेस्टर – 3

षष्ठप्रश्नपत्रम् – काव्यम्

इकाई प्रथमः – मेघदूतम् – पूर्वमेघः

इकाई द्वितीयः –मेघदूतम् – उत्तरमेघः

इकाई तृतीयः –शिशुपालवधम् (प्रथमः सर्गः – 40 श्लोकपर्यन्तम्)

इकाई चतुर्थः –उपर्युक्तग्रन्थानां समालोचनात्मकप्रश्नः ।

सेमेस्टर –4

षष्ठप्रश्नपत्रम् – काव्यम्

इकाई प्रथमः –शिशुपालवधम् (प्रथमः सर्गः – 41 श्लोकतः समाप्तिपर्यन्तम्)

इकाई द्वितीयः – मृच्छकटिकम् (1-5 अंकपर्यन्तम्,व्याख्याहेतोः – अंकौ -1, 2)

इकाई तृतीयः –मृच्छकटिकम् (6-10 अंकपर्यन्तम्,व्याख्याहेतोः – अंकौ -9, 10)

इकाई चतुर्थः – उपर्युक्तग्रन्थानां समालोचनात्मकप्रश्नः ।

सेमेस्टर – 3

सप्तमप्रश्नपत्रम् – काव्यशास्त्रम्

इकाई प्रथमः – काव्यप्रकाशः (उल्लासः – 1, 2 अन्विताभिधानपर्यन्तम्)

इकाई द्वितीयः – काव्यप्रकाशः (सर्वेषां प्रायशोऽर्थानामित्यारभ्यद्वितीयोल्लासतः तृतीयपर्यन्तम्)

इकाई तृतीयः – काव्यप्रकाशः (उल्लासः – 4)

इकाई चतुर्थः – काव्यप्रकाशः (उल्लासः – 5)

सेमेस्टर – 4

सप्तमप्रश्नपत्रम् – काव्यशास्त्रम्

इकाई प्रथमः – काव्यप्रकाशः (उल्लासः – 6,7)

इकाई द्वितीयः – काव्यप्रकाशः (उल्लासः – 8)

इकाई तृतीयः – काव्यप्रकाशात् अधोलिखितानाम् अलंकाराणां सोदाहरणं लक्षणम् –

अनुप्रासः, श्लेषः, वक्रोक्तिः, उपमा, रूपकम्, उत्प्रेक्षा, समासोक्तिः,

अपह्नुतिः, निदर्शना, अर्थान्तरन्यास, दृष्टान्तः, विभावना, विशेषोक्तिः,

संकरः, संसृष्टिः, आक्षेपः, दीपकम्, पर्यायोक्तम्, अप्रस्तुतप्रशंसा ।

इकाई चतुर्थः – साहित्यदर्पणः – अधोलिखितविषयाः -

विश्वनाथकृतकाव्यलक्षणम्,

शब्दशक्तिः - अभिधा, लक्षणा, व्यञ्जना च ।

रसः (स्थायिभावसहितो रसभेदः),

रूपकभेदः, नाट्यस्य लक्षणम्, महाकाव्यस्य लक्षणम् ।

सेमेस्टर – 3

अष्टमप्रश्नपत्रम् – साहित्यसिद्धान्तः

इकाई प्रथमः – ध्वन्यालोकः (प्रथम उद्योतः – 1-10 कारिका)

इकाई द्वितीयः – ध्वन्यालोकः (प्रथम उद्योतः – 11-19 कारिका)

इकाई तृतीयः – वक्रोक्तिजीवितम् (प्रथमोन्मेषः – 1-24 कारिका)

इकाई चतुर्थः – वक्रोक्तिजीवितम् (प्रथमोन्मेषः – 25कारिकातःसमाप्तिपर्यन्तम्)

सेमेस्टर – 4

अष्टमप्रश्नपत्रम् – साहित्यसिद्धान्तः

इकाई प्रथमः – काव्यमीमांसा (अध्यायाः- 1,2,3)

इकाई द्वितीयः – काव्यमीमांसा (अध्यायौ- 4,5)

इकाई तृतीयः – औचित्यविचारचर्चा (सम्पूर्णम्)

इकाई चतुर्थः – साहित्यशास्त्रीया विभिन्न सम्प्रदायाः –

अलंकारसम्प्रदायः, रससम्प्रदायः, रीतिसम्प्रदायः, वक्रोक्तिसम्प्रदायः,
औचित्य सम्प्रदायः, ध्वनिसम्प्रदायश्च ।

सेमेस्टर – 3

नवमप्रश्नपत्रम् – धर्मार्थशास्त्राणि

इकाई प्रथमः – महाभारतम् – भगवद्गीता (अध्यायः – 2)

इकाई द्वितीयः – महाभारतम् – भगवद्गीता (अध्यायः – 15,16)

इकाई तृतीयः – मनुस्मृतिः (अध्यायः – 1)

इकाई चतुर्थः – उपर्युक्तग्रन्थानां समालोचनात्मकप्रश्नः ।

सेमेस्टर – 4

नवमप्रश्नपत्रम् – धर्मार्थशास्त्राणि

इकाई प्रथमः – रामायण-महाभारत-पुराणानां संक्षिप्त परिचयः ।

इकाई द्वितीयः – मार्कण्डेयपुराणम् – दुर्गासप्तशती (मध्यमचरित्रम्, अध्यायाः-2,3,4)

इकाई तृतीयः – कौटिल्यस्य अर्थशास्त्रम् (प्रथमतः पञ्चमोऽध्यायपर्यन्तम्)

इकाई चतुर्थः – उपर्युक्तग्रन्थानां समालोचनात्मकप्रश्नः ।

सेमेस्टर – 3

दशमप्रश्नपत्रम् – भाषाकौशलम्

- इकाई प्रथमः – समाचारलेखनम् आवेदनपत्रञ्च ।
इकाई द्वितीयः – वादविवादलेखनम् ।
इकाई तृतीयः – शब्दानां लिङ्गज्ञानं पर्यायवाचिनश्च ।
इकाई चतुर्थः – वाक्यशुद्धिकला ।

सेमेस्टर – 4

दशमप्रश्नपत्रम् – भाषाकौशलम्

- इकाई प्रथमः – संस्कृतनिबन्धः
इकाई द्वितीयः – वाच्यपरिवर्तनम्
इकाई तृतीयः – अनुवादकार्यम्
इकाई चतुर्थः- अपठितपद्यानां गद्यांशस्य वा अर्थलेखनम् ।
-